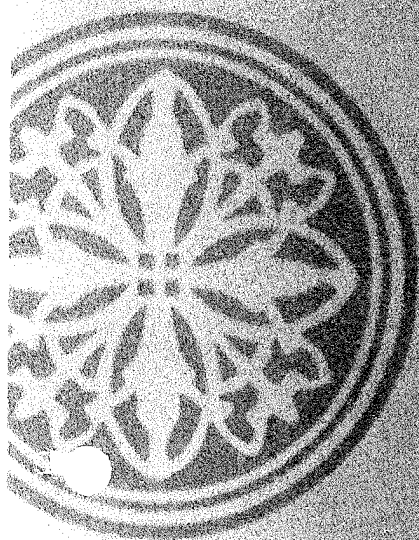

หมวด ๑

คณะรัฐมนตรี

๑.๑

องค์ประกอบคณะรัฐมนตรี

นายกรัฐมนตรี

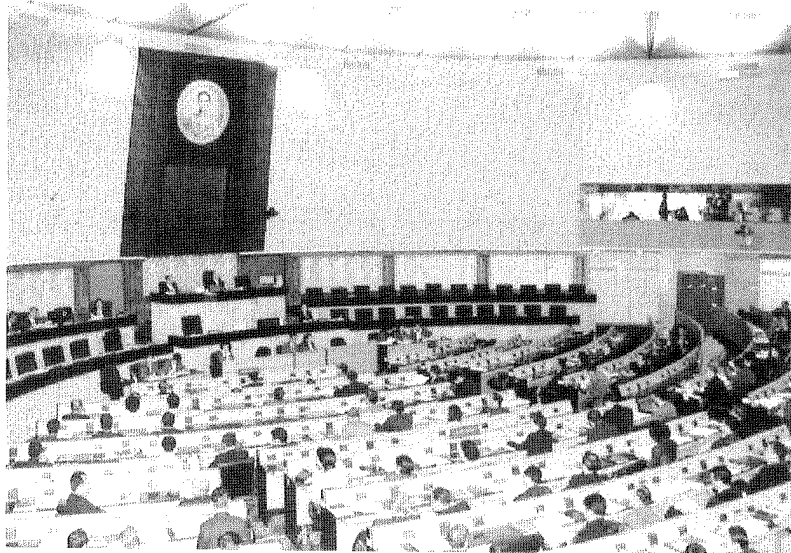
+

รัฐมนตรีอื่นไม่เกิน ๓๕ คน

=

คณะรัฐมนตรี

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติให้พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรมีมติให้ความเห็นชอบ โดยประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ และทรงแต่งตั้งรัฐมนตรีอื่นอีกไม่เกินสามสิบห้าคนเป็นคณะรัฐมนตรี โดยนายกรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ (มาตรา ๑๗๑ และมาตรา ๑๗๒)

รัฐมนตรีต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังนี้

๑. มีสัญชาติไทยโดยการเกิด [มาตรา ๑๗๔ (๑)]
๒. มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบห้าปีบริบูรณ์ [มาตรา ๑๗๔ (๒)]
๓. สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า [มาตรา ๑๗๔ (๓)]
๔. ไม่ติดยาเสพติดให้โทษ [มาตรา ๑๐๒ (๑) และมาตรา ๑๗๔ (๔)]
๕. ไม่เป็นบุคคลล้มละลายหรือเคยเป็นบุคคลล้มละลายทุจริต [มาตรา ๑๐๒ (๒) และมาตรา ๑๗๔ (๕)]
๖. ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช [มาตรา ๑๐๐ (๑) มาตรา ๑๐๒ (๓) และมาตรา ๑๗๔ (๕)]
๗. ไม่อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง [มาตรา ๑๐๐ (๒) มาตรา ๑๐๒ (๓) และมาตรา ๑๗๔ (๕)]
๘. ไม่วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ [มาตรา ๑๐๐ (๔) มาตรา ๑๐๒ (๓) และมาตรา ๑๗๔ (๕)]

๙. ไม่ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล [มาตรา ๑๐๒ (๔) และมาตรา ๑๗๔ (๔)]
๑๐. ไม่เคยถูกไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจเพราะทุจริตต่อหน้าที่ หรือถือว่ากระทำการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ [มาตรา ๑๐๒ (๖) และมาตรา ๑๗๔ (๔)]
๑๑. ไม่เคยต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน เพราะร่ำรวยผิดปกติ หรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ [มาตรา ๑๐๒ (๗) และมาตรา ๑๗๔ (๔)]
๑๒. ไม่เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำนอกจากข้าราชการการเมือง [มาตรา ๑๐๒ (๘) และมาตรา ๑๗๔ (๔)]
๑๓. ไม่เป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น [มาตรา ๑๐๒ (๙) และมาตรา ๑๗๔ (๔)]
๑๔. ไม่เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจหรือเป็นเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ [มาตรา ๑๐๒ (๑๑) และมาตรา ๑๗๔ (๔)]
๑๕. ไม่เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ กรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน หรือกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ [มาตรา ๑๐๒ (๑๒) และมาตรา ๑๗๔ (๔)]
๑๖. ไม่อยู่ในระหว่างต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เนื่องจากจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ [มาตรา ๑๐๒ (๑๓) มาตรา ๑๗๔ (๔) และมาตรา ๒๖๓]
๑๗. ไม่เคยถูกวุฒิสภามีมติให้ถอดถอนออกจากตำแหน่งโดยยังไม่พ้นกำหนดห้าปี นับแต่วันที่วุฒิสภามีมติให้ถอดถอน [มาตรา ๑๐๒ (๑๔) มาตรา ๑๗๔ (๔) และมาตรา ๒๗๔]
๑๘. ไม่เคยต้องคำพิพากษาให้จำคุกโดยได้พ้นโทษมายังไม่ถึงห้าปีก่อนได้รับแต่งตั้ง เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ [มาตรา ๑๗๔ (๕)]
๑๙. ไม่เป็นสมาชิกวุฒิสภา หรือเคยเป็นสมาชิกวุฒิสภา แต่ได้พ้นจากสมาชิกภาพมาเกินสองปีแล้ว [มาตรา ๑๑๖ วรรคสอง มาตรา ๑๗๔ (๖)] หรือเคยเป็นสมาชิกวุฒิสภาซึ่งได้รับเลือกตั้งครั้งสุดท้ายตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๒๙๖ วรรคสาม และมาตรา ๑๑๖ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐)

นอกจากคุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม ๑๙ ประการดังกล่าวแล้ว รัฐมนตรีต้องไม่กระทำการหรือดำรงตำแหน่ง ดังนี้

๑. ไม่รับหรือแทรกแซงหรือก้าวกายเข้ารับสัมปทานจากรัฐ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ หรือเข้าเป็นคู่สัญญากับรัฐ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ อันมีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน หรือเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่รับสัมปทาน หรือเข้าเป็นคู่สัญญาในลักษณะดังกล่าว ทั้งนี้ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม [มาตรา ๒๖๕ (๒) และมาตรา ๒๖๗]
๒. ไม่รับเงินหรือประโยชน์ใด ๆ จากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจเป็นพิเศษ นอกเหนือไปจากที่หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ ปฏิบัติต่อบุคคลอื่น ๆ ในธุรกิจการงานตามปกติ [มาตรา ๒๖๕ (๓) และมาตรา ๒๖๗]
๓. ไม่เป็นเจ้าของกิจการหรือถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือโทรคมนาคม ไม่ว่าในนามของตนเอง หรือให้ผู้อื่นเป็นเจ้าของกิจการหรือถือหุ้นแทน หรือจะดำเนินการโดยวิธีการอื่นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมที่สามารถบริหารกิจการดังกล่าวได้ในทำนองเดียวกับการเป็นเจ้าของกิจการหรือถือหุ้นในกิจการดังกล่าว [มาตรา ๔๘ มาตรา ๒๖๕ (๔) และมาตรา ๒๖๗]

ทั้งนี้ เว้นแต่เป็นการดำรงตำแหน่งหรือดำเนินการตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

การกระทำตามข้อ ๑-๓ ให้ใช้กับคู่สมรสและบุตรของรัฐมนตรี รวมทั้งบุคคลอื่นที่ เป็นผู้ถูกใช้ร่วมดำเนินการหรือได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีให้กระทำการด้วย

๔. ไม่ดำรงตำแหน่งใดในห้างหุ้นส่วน บริษัท หรือองค์การที่ดำเนินธุรกิจโดยมุ่งหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกันหรือเป็นลูกจ้างของบุคคลใด (มาตรา ๒๖๗)
๕. ไม่ใช้สถานะหรือตำแหน่งเข้าไปก้าวกายหรือแทรกแซงเพื่อประโยชน์ของตนเอง ของผู้อื่น หรือของพรรคการเมือง ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม ในเรื่องดังต่อไปนี้ (เว้นแต่เป็นการกระทำตามอำนาจหน้าที่ในการบริหารราชการตามนโยบายรัฐบาลหรือกฎหมาย) (มาตรา ๒๖๖ และมาตรา ๒๖๘)

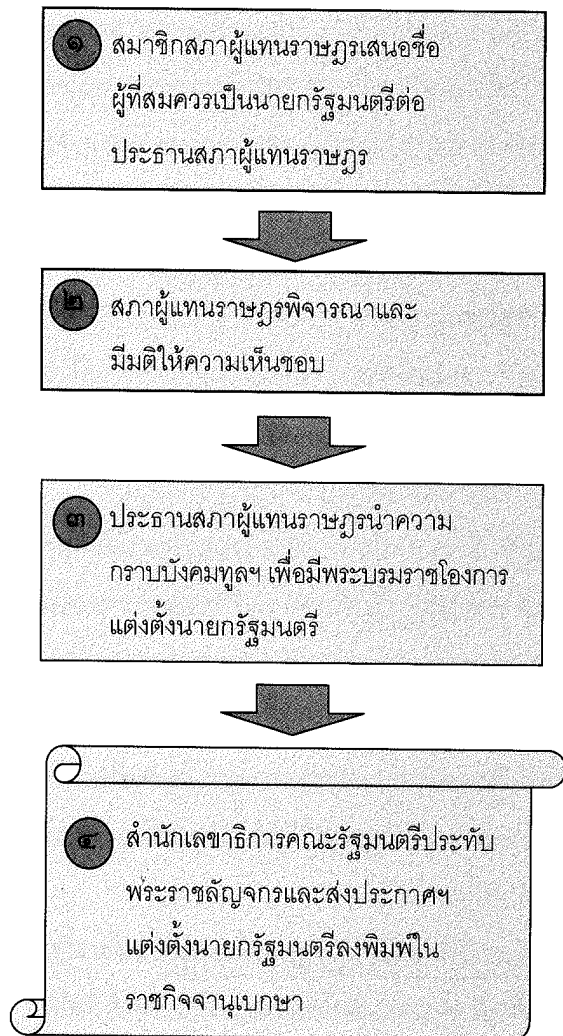
- (๑) การปฏิบัติราชการหรือการดำเนินงานในหน้าที่ประจำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ กิจการที่รัฐถือหุ้นใหญ่ หรือราชการส่วนท้องถิ่น [มาตรา ๒๖๖ (๑) และมาตรา ๒๖๘]
- (๒) การบรรจุ แต่งตั้ง โยกย้าย โอน เลื่อนตำแหน่ง และเลื่อนเงินเดือนของข้าราชการ ซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำและมีใช้ข้าราชการการเมือง พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ กิจการที่รัฐถือหุ้นใหญ่ หรือราชการส่วนท้องถิ่น [มาตรา ๒๖๖ (๒) และมาตรา ๒๖๘]

- (๓) การให้ข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำและมีใช้ข้าราชการการเมือง พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ กิจการที่รัฐถือหุ้นใหญ่ หรือราชการส่วนท้องถิ่น พ้นจากตำแหน่ง [มาตรา ๒๖๖ (๓) และมาตรา ๒๖๘]
๖. ไม่ขัดขวางหรือแทรกแซงการเสนอข่าวหรือแสดงความคิดเห็นในประเด็นสาธารณะของพนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนที่ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือสื่อมวลชนอื่น หรือข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจในกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์หรือสื่อมวลชนอื่น เว้นแต่เป็นการกระทำเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมาย หรือจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพ (มาตรา ๔๖)
๗. ไม่เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท หรือไม่คงไว้ซึ่งความเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทต่อไป เกินกว่าร้อยละ ๕ ของหุ้นและจำนวนหุ้นทั้งหมด ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีผู้ใดประสงค์จะได้รับประโยชน์จากกรณีดังกล่าวต่อไป ให้นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีผู้นั้นแจ้งให้ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทราบภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแต่งตั้งและให้นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีผู้นั้นโอนหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทดังกล่าวให้นิติบุคคลซึ่งจัดการทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ [มาตรา ๒๖๙ วรรคหนึ่ง ประกอบกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดการหุ้นส่วนของรัฐมนตรี (มาตรา ๔ และมาตรา ๕)]
๘. นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีจะกระทำการใดอันมีลักษณะเป็นการเข้าไปบริหารหรือจัดการใด ๆ เกี่ยวกับหุ้นหรือกิจการของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทตามข้อ ๗ มิได้ (มาตรา ๒๖๙ วรรคสอง)
- การกระทำตามข้อ ๗ และ ๘ ให้นำมาใช้บังคับกับคู่สมรสและบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะของนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี รวมทั้งหุ้นหรือกิจการของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทของนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีที่มอบหมายให้อยู่ในความครอบครองหรือดูแลของบุคคลอื่น ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม [(มาตรา ๒๖๙ และมาตรา ๒๕๙ วรรคสาม) ประกอบกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดการหุ้นส่วนของรัฐมนตรี (มาตรา ๔ และมาตรา ๕)]

๑.๒

การแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี

ขั้นตอนการปฏิบัติ

หลักเกณฑ์/เงื่อนไข

- ๑ การเสนอชื่อต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรับรองไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๕ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่
- ๒ ผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- ๓ สภาผู้แทนราษฎรต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน ๓๐ วันนับแต่วันเรียกประชุมรัฐสภาครั้งแรก
- ๔ มติให้ความเห็นชอบต้องมีคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่และมีการลงคะแนนโดยเปิดเผย
- ๕ กรณีพ้น ๓๐ วัน ไม่มีผู้ใดได้คะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรนำความกราบบังคมทูลฯ ภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่พ้นกำหนดดังกล่าวเพื่อมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งบุคคลซึ่งได้รับคะแนนสูงสุดเป็นนายกรัฐมนตรี
- ๖ ประธานสภาผู้แทนราษฎรลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี

สิ่งที่ต้องทราบ

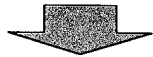
นายกรัฐมนตรีจะดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกินกว่าแปดปีมิได้ (มาตรา ๑๗๑)

๑.๓

การแต่งตั้งรัฐมนตรีครั้งแรก (ทั้งคณะ)

ขั้นตอนการปฏิบัติ

๑ นายกรัฐมนตรีพิจารณาตำแหน่งและคัดเลือกบุคคลที่สมควรแต่งตั้งเป็นรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีไม่เกิน ๓๕ คน

๒ พรรคการเมืองร่วมรัฐบาลส่งรายชื่อ พร้อมทั้งประวัติของผู้ที่จะเสนอให้เป็นรัฐมนตรีต่อนายกรัฐมนตรี

๓ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อให้เป็นรัฐมนตรี

๔** นายกรัฐมนตรีเข้าเฝ้าฯ ทูลเกล้าฯ ถวายรายชื่อรัฐมนตรีเพื่อมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง

๕ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีนำประกาศแต่งตั้งรัฐมนตรีลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษาและแจ้งผู้เกี่ยวข้องทราบ

หลักเกณฑ์/เงื่อนไข

- ๑ ประวัติผู้ที่จะเสนอให้เป็นรัฐมนตรีต้องมีคำรับรองของหัวหน้าพรรคการเมืองหรือเลขาธิการพรรคการเมืองที่เสนอ (ตามแบบที่สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีกำหนด)
- ๒ รัฐมนตรีต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ
- ๓ ผู้ดำรงตำแหน่งหรือกระทำการที่มีลักษณะต้องห้ามอยู่ต้องลาออกจากตำแหน่งหรือดำเนินการให้พ้นจากการมีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ
- ๔ ก่อนเข้าเฝ้าฯ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีต้องประสานสำนักพระราชเลขาธิการเพื่อขอพระราชทานพระบรมราชโองการและกำหนดวันเวลาที่เข้าเฝ้าฯ ถวายสัตย์ปฏิญาณ พร้อมทั้งส่งร่างประกาศที่นายกรัฐมนตรีลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแล้ว และประวัติรัฐมนตรีให้สำนักพระราชเลขาธิการเป็นการล่วงหน้า
- ๕ การส่งหนังสือแจ้งไปยังรัฐมนตรีแต่ละคนเกี่ยวกับการเข้าเฝ้าฯ จะรวมส่งไปยังพรรคการเมืองที่สังกัดหรือเสนอชื่อ

** ในปี ๒๕๔๘ มีการเปลี่ยนแนวปฏิบัติใน ๔ คือโปรดเกล้าฯ ให้นายกรัฐมนตรีเข้าเฝ้าฯ รับพระราชทานประกาศพระบรมราชโองการแต่งตั้งรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีได้ทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย

๑.๕

การแต่งตั้งรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล

ได้แก่

การแต่งตั้งรัฐมนตรีแทนตำแหน่งที่ว่างภายหลังการแต่งตั้งทั้งคณะ

หรือ

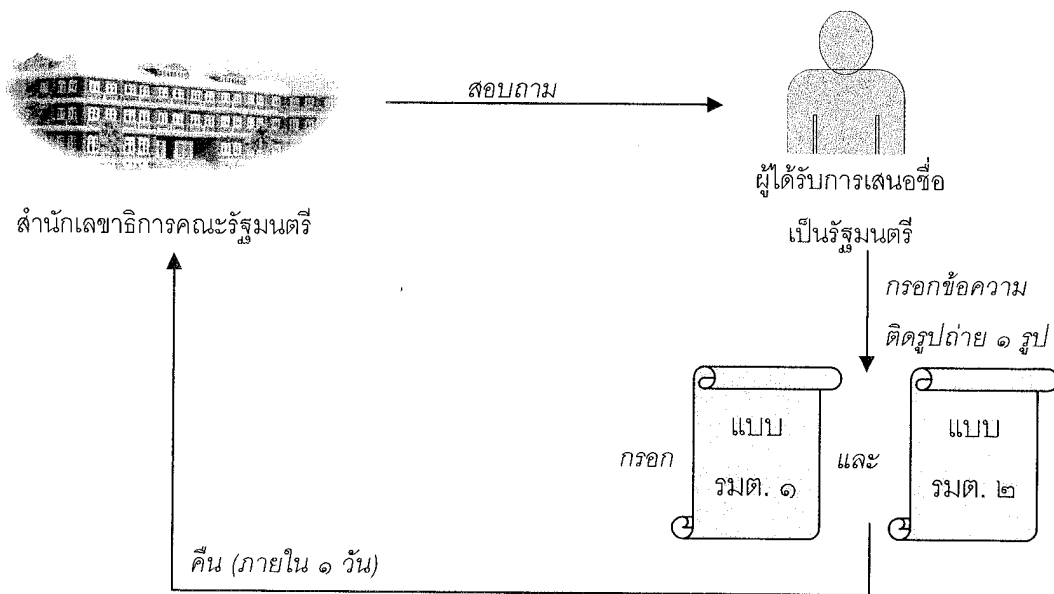
การปรับเปลี่ยนรัฐมนตรีบางตำแหน่งภายหลังการแต่งตั้งทั้งคณะ

ดำเนินการเช่นเดียวกับการแต่งตั้งรัฐมนตรีทั้งคณะ ยกเว้นการปฏิบัติในขั้นตอนข้อ ๕ นายกรัฐมนตรีอาจไม่ต้องเข้าเฝ้าฯ ด้วยตนเอง โดยอาจส่งหนังสือกราบบังคมทูลฯ พร้อมทั้งร่างประกาศแต่งตั้งรัฐมนตรีที่ลงนามรับรองพระบรมราชโองการแล้วให้สำนักเลขาธิการดำเนินการต่อไป

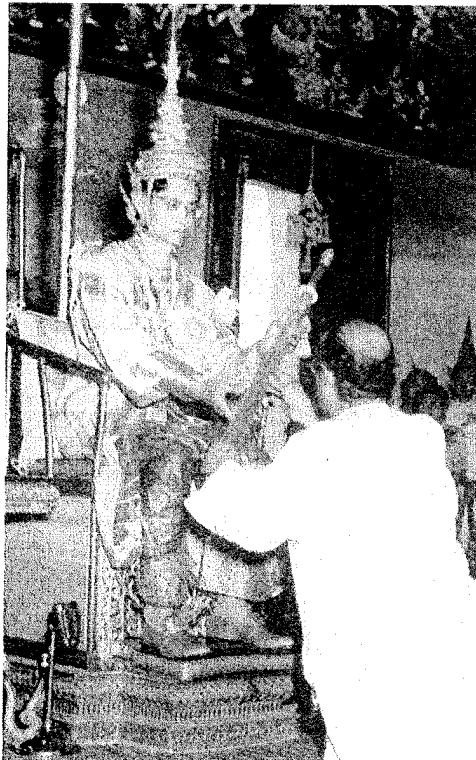
สิ่งที่ต้องทราบ

ในการนำรายชื่อกราบบังคมทูลพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีนั้น จำเป็นต้องมีการตรวจสอบประวัติให้ได้ความชัดเจนว่าเป็นผู้มีคุณสมบัติถูกต้องครบถ้วนและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจะมีหนังสือสอบถามไปยังผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อเป็นรัฐมนตรีตามแบบ รมต.๑ และแบบ รมต.๒ (ภาคผนวก ๑) ซึ่งเมื่อรัฐมนตรีได้รับแล้วจะต้องกรอกข้อความพร้อมทั้งติดรูปถ่าย ๑ รูป เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการตรวจสอบและรายงานนายกรัฐมนตรี ตลอดจนนำความกราบบังคมทูลพระกรุณาต่อไป โดยต้องส่งเอกสารดังกล่าวคืนไปยังสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีภายใน ๑ วัน

๑.๕

คณะรัฐมนตรีในฐานะผู้ใช้อำนาจอบริหาร

พระมหากษัตริย์และคณะรัฐมนตรี

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจอบริหารโดยผ่านคณะรัฐมนตรี (มาตรา ๓) ซึ่งหมายถึงคณะรัฐมนตรีจะกราบบังคมทูลถวายคำแนะนำในการบริหารราชการแผ่นดิน ด้วยเหตุนี้ รัฐธรรมนูญจึงกำหนดให้บรรดาบทกฎหมาย พระราชหัตถเลขา และพระบรมราชโองการที่เกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน ต้องมีรัฐมนตรีลงนามรับสนองพระบรมราชโองการจึงจะมีผลสมบูรณ์ (มาตรา ๑๙๕) เว้นแต่มีบทบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้ โดยธรรมเนียมปฏิบัติ ผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการคือนายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมาย

เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงถือว่าพระมหากษัตริย์ไม่ต้องทรงรับผิดชอบทางการเมือง (The King can do no wrong.) เพราะทรงเป็นกลางทางการเมืองและทรงทำตามคำแนะนำที่คณะรัฐมนตรีกราบบังคมทูลถวาย ดังนั้น ผู้รับผิดชอบทางการเมืองในผลแห่งการใช้พระราชอำนาจทางบริหาร จึงเป็นคณะรัฐมนตรี

คณะรัฐมนตรีและรัฐสภา

ความรับผิดชอบทางการเมืองของคณะรัฐมนตรีนั้นมียุทธศาสตร์ โดยเฉพาอย่างยิ่งต่อสภาผู้แทนราษฎร ความรับผิดชอบดังกล่าวเป็น**ความรับผิดชอบร่วมกัน** (collective responsibility) ซึ่งรัฐธรรมนูญกำหนดให้รัฐมนตรีทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกันต่อรัฐสภาในนโยบายทั่วไปของคณะรัฐมนตรี (มาตรา ๑๗๘) ทั้งที่แถลงต่อสภาและกำหนดเพิ่มเติมขึ้นภายหลังโดยมติคณะรัฐมนตรี จึงมีหลักว่าเมื่อคณะรัฐมนตรีมีมติเป็นประการใดแล้ว รัฐมนตรีทุกคนต้องปกป้องมติคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภาและสาธารณะ ไม่ว่าจะอยู่ในที่ประชุมหรือได้แสดงความเห็นคัดค้านในที่ประชุมแล้วก็ตาม ด้วยเหตุดังนี้ การประชุมคณะรัฐมนตรีจึงต้องถือเป็น**ความลับอย่างยิ่ง** เพื่อให้รัฐมนตรีทุกคนได้แสดงความคิดเห็นเต็มที่

นอกจากจะต้องรับผิดชอบร่วมกันแล้ว รัฐมนตรีแต่ละคนต้องรับผิดชอบต่อสภาผู้แทนราษฎร ในการบริหารราชการอันอยู่ในอำนาจหน้าที่ของตนแต่ละคนด้วย (individual responsibility) (มาตรา ๑๗๘)

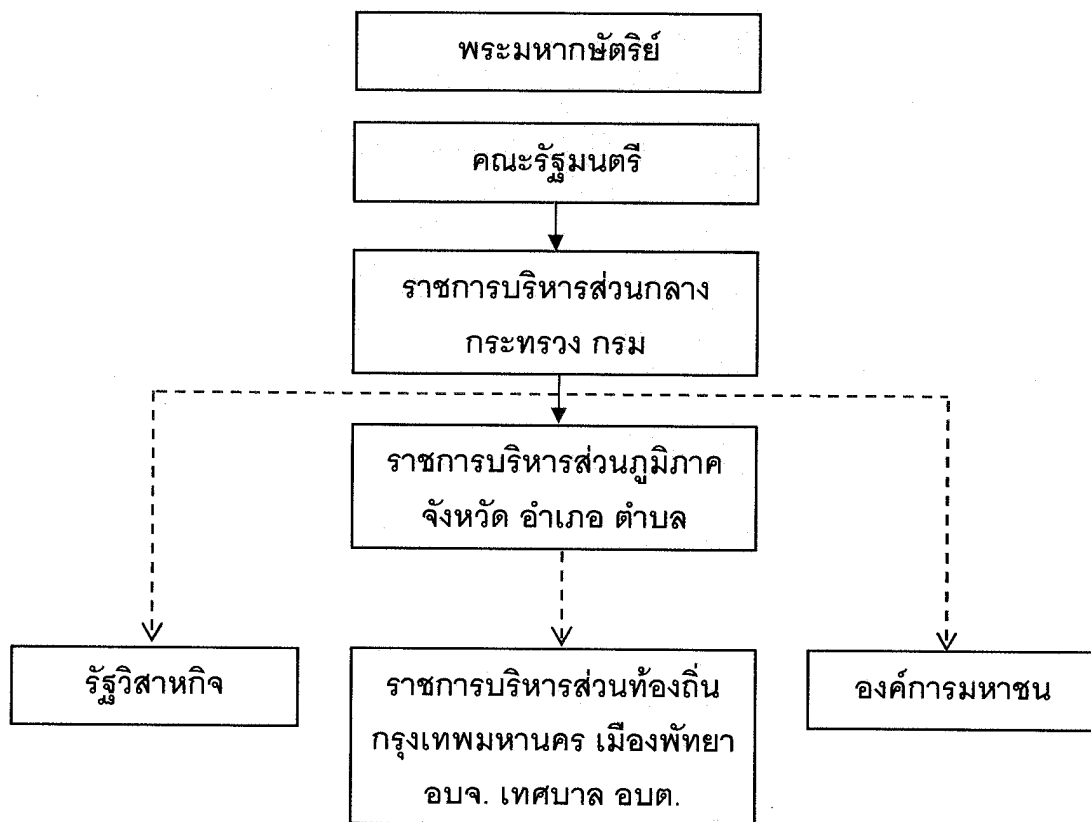
ด้วยเหตุนี้ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงอาจยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี (มาตรา ๑๕๘) หรือรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล (มาตรา ๑๕๙) เพื่อให้รับผิดชอบทางการเมืองต่อนโยบายร่วมกันหรือนโยบายของรัฐมนตรีคนนั้น ๆ แล้วแต่กรณี รวมทั้งการตั้งกระทู้ถามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภาสอบถามรัฐมนตรีถึงงานในหน้าที่และการบริหารราชการแผ่นดิน (มาตรา ๑๕๖ และ มาตรา ๑๕๗)

คณะรัฐมนตรีและราชการฝ่ายบริหาร

ราชการแผ่นดิน (state affairs) แยกเป็น

- ราชการนิติบัญญัติ (legislative function) ซึ่งพระมหากษัตริย์และรัฐสภาเป็นผู้ใช้อำนาจออกกฎหมาย
- ราชการบริหาร (executive function) ซึ่งพระมหากษัตริย์และคณะรัฐมนตรีเป็นผู้ใช้อำนาจบริหาร
- ราชการตุลาการ (judicial function) ซึ่งศาลเป็นผู้ใช้ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ในราชการบริหาร นั้น คณะรัฐมนตรีเป็นองค์กรทางการเมืองสูงสุดที่บังคับบัญชาหน่วยงานทุกหน่วยในสังกัดหรือในกำกับของฝ่ายบริหารดังแผนภูมินี้

———— หมายถึงบังคับบัญชา - - - - - หมายถึงกำกับดูแล

ดังนั้น หากหน่วยงานไม่ได้สังกัดฝ่ายบริหาร คณะรัฐมนตรีจะไม่มีอำนาจบังคับบัญชาหรือกำกับดูแลแต่ประการใด โดยเฉพาะศาลและสำนักงานศาลทั้งหลาย องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ และสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร หรือสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

๑.๖

อำนาจหน้าที่ของคณะรัฐมนตรี

รัฐธรรมนูญฯ มาตรา ๑๗๑ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า

“พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีคนหนึ่งและรัฐมนตรีอื่นอีก
ไม่เกินสามสิบห้าคน ประกอบเป็นคณะรัฐมนตรี มีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน
ตามหลักความรับผิดชอบร่วมกัน”

ดังนั้น อำนาจหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีคือการบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งต้องดำเนินการตาม
บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และนโยบายที่แถลงไว้ต่อรัฐสภาตามมาตรา ๑๗๖ และต้อง
รับผิดชอบต่อสภาผู้แทนราษฎรในหน้าที่ของตน รวมทั้งต้องรับผิดชอบร่วมกันต่อรัฐสภาในนโยบาย
ทั่วไปของคณะรัฐมนตรี (มาตรา ๑๗๘)

ในการบริหารราชการแผ่นดิน คณะรัฐมนตรีมีอำนาจหน้าที่ ๓ กลุ่มหลักคือ

๑. อำนาจหน้าที่ในการบริหารและปกครอง (executive and administrative power)
๒. อำนาจหน้าที่กึ่งนิติบัญญัติ (quasi legislative power หรือ regulatory power)
๓. อำนาจหน้าที่กึ่งตุลาการ (quasi judicial power)

อำนาจหน้าที่ในการบริหารและปกครอง

ในฐานะองค์กรทางการเมืองสูงสุดในฝ่ายบริหาร คณะรัฐมนตรีมีอำนาจหน้าที่สำคัญ ๆ ดังนี้

๑. การกำหนดนโยบาย และแผนทั้งหลาย เช่น แผนการบริหารราชการแผ่นดิน แผนนิติบัญญัติ
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมทั้งนโยบายเฉพาะด้านต่าง ๆ
๒. การอนุมัติงบประมาณตามกฎหมายวิธีการงบประมาณ
๓. การบริหารงานบุคคลโดยเฉพาะการอนุมัติให้แต่งตั้ง โยกย้ายข้าราชการตั้งแต่ระดับ ๑๐ ขึ้นไป แต่งตั้ง
ผู้บริหารสูงสุดและกรรมการของรัฐวิสาหกิจและองค์กรมหาชน แต่งตั้งคณะกรรมการทั้งหลาย
๔. การดำเนินการต่าง ๆ ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น เข้าเป็นภาคีในสนธิสัญญา
การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต การให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งเอกอัครราชทูตไทย
ประจำต่างประเทศและเอกอัครราชทูตต่างประเทศประจำประเทศไทย
๕. การวินิจฉัยสั่งการทางบริหารประการอื่น ๆ ให้ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ
องค์กรมหาชนดำเนินการ

อำนาจหน้าที่ในการบริหารและปกครอง

๖. การประสานงานระหว่างกระทรวง กรม และหน่วยงานภาครัฐในสังกัดฝ่ายบริหาร หากมีความขัดแย้งกัน คณะรัฐมนตรีก็จะวินิจฉัยสั่งการ
๗. การบริหารในเรื่องอื่นตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย เช่น การให้ความเห็นชอบในเรื่องที่จะต้องเสนอขอความเห็นชอบจากรัฐสภา
๘. การขอปรึกษาประชาชนโดยการให้ออกเสียงเป็นประชามติ (มาตรา ๑๖๕)

อำนาจหน้าที่กึ่งนิติบัญญัติ หรืออำนาจวางกฎเกณฑ์

ในฐานะผู้รับผิดชอบให้การบริหารเป็นไปตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย คณะรัฐมนตรีจึงมีอำนาจดำเนินการและวางกฎเกณฑ์ ดังนี้

๑. การเสนอร่างพระราชบัญญัติ หรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๑๓๙ และ มาตรา ๑๔๒)
๒. การถวายคำแนะนำในการตราพระราชกำหนด (มาตรา ๑๔๔ – มาตรา ๑๔๖)
๓. การถวายคำแนะนำในการตราพระราชกฤษฎีกา (มาตรา ๑๔๗)
๔. การถวายคำแนะนำในการประกาศใช้และเลิกใช้กฎอัยการศึก (มาตรา ๑๔๘)
๕. การออกกฎกระทรวง วางระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ ที่มีผลใช้บังคับแก่ส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐ เช่น ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี แต่ระเบียบดังกล่าวจะกระทบสิทธิ เสรีภาพของประชาชนนอกกรอบราชการบริหารมิได้ เว้นแต่กฎหมายจะให้อำนาจไว้
๖. การออกมติคณะรัฐมนตรีที่มีผลเป็นกฎหมายให้ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ ข้าราชการ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องปฏิบัติตาม การฝ่าฝืนมติคณะรัฐมนตรีส่วนนี้เป็นความผิดวินัยตามกฎหมายระเบียบข้าราชการประเภทต่าง ๆ

อำนาจหน้าที่กึ่งตุลาการในการวินิจฉัยเรื่อง

ในหลายกรณี กฎหมายกำหนดให้ข้อพิพาทบางประการ ต้องวินิจฉัยชี้ขาดโดยคณะรัฐมนตรี เช่น การยุติข้อพิพาทระหว่างส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ และรัฐวิสาหกิจ ตามที่คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๔๙ เห็นชอบแนวทางปฏิบัติกรณีดังกล่าวว่า

ในกรณีส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ และรัฐวิสาหกิจเกิดข้อพิพาทระหว่างกัน มิให้ฟ้องคดีต่อศาล ให้ส่งเรื่องที่มีข้อพิพาทเรียกร้องไปยังสำนักงานอัยการสูงสุดภายในอายุความเพื่อพิจารณาเสนอคณะกรรมการพิจารณาชี้ขาดการยุติในการดำเนินคดีแพ่งของส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ให้สำนักงานอัยการสูงสุดพิจารณา และมีความเห็นเสนอคณะกรรมการพิจารณาชี้ขาดการยุติ ในการดำเนินคดีแพ่งของส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาตัดสินชี้ขาด แล้วเสนอ คณะรัฐมนตรีเพื่อทราบต่อไป

ให้สำนักงานอัยการสูงสุดส่งคำตัดสินชี้ขาดและมติคณะรัฐมนตรีแจ้งให้คู่กรณีทราบและถือปฏิบัติ หากส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ และรัฐวิสาหกิจใดเพิกเฉยไม่ปฏิบัติตามคำตัดสินชี้ขาดดังกล่าวข้างต้น ให้นำเรื่องเสนอนายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาสั่งการตามที่เหมาะสม

๑.๗

อำนาจหน้าที่ของนายกรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ประจำสำนักนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวง และ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง

นายกรัฐมนตรีมีฐานะตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ดังนี้

- ✓ เป็นผู้แทนรัฐบาลไทยในสังคมระหว่างประเทศ
- ✓ เป็นหัวหน้ารัฐบาล

ในฐานะหัวหน้ารัฐบาลนายกรัฐมนตรีมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- (๑) กำกับโดยทั่วไปซึ่งการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อการนี้จะสั่งให้ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และส่วนราชการซึ่งมีหน้าที่ควบคุมราชการส่วนท้องถิ่น ชี้แจง แสดงความคิดเห็นทำรายงาน เกี่ยวกับการปฏิบัติราชการ ในกรณีจำเป็นจะยับยั้งการปฏิบัติราชการใด ๆ ที่ขัดต่อนโยบายหรือ มติของคณะรัฐมนตรีก็ได้และมีอำนาจสั่งสอบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการปฏิบัติราชการของ ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และราชการส่วนท้องถิ่น
- (๒) มอบหมายให้รองนายกรัฐมนตรีกำกับการบริหารราชการของกระทรวงหนึ่ง หรือหลายกระทรวง
- (๓) บังคับบัญชาข้าราชการฝ่ายบริหารทุกตำแหน่งซึ่งสังกัดกระทรวง กรม และส่วนราชการที่ เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเป็นกรม
- (๔) สั่งให้ข้าราชการซึ่งสังกัดกระทรวง กรมหนึ่งมาปฏิบัติราชการสำนักนายกรัฐมนตรี โดยจะให้ ขาดจากอัตราเงินเดือนทางสังกัดเดิมหรือไม่ก็ได้ ในกรณีที่ให้ขาดจากอัตราเงินเดือนทางสังกัด เดิมให้ได้รับเงินเดือนในสำนักนายกรัฐมนตรีในระดับและขั้นที่ไม่สูงกว่าเดิม

- (๕) แต่งตั้งข้าราชการซึ่งสังกัดกระทรวง กรมหนึ่ง ไปดำรงตำแหน่งของอีกกระทรวง กรมหนึ่ง โดยให้ได้รับเงินเดือนจากกระทรวง กรมเดิม ในกรณีเช่นว่านี้ให้ข้าราชการซึ่งได้รับแต่งตั้งมีฐานะเสมือนเป็นข้าราชการสังกัดกระทรวง กรม ซึ่งตนมาดำรงตำแหน่งนั้นทุกประการ แต่ถ้าเป็นการแต่งตั้งข้าราชการตั้งแต่ตำแหน่งอธิบดีหรือเทียบเท่าขึ้นไปต้องได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรี
 - (๖) แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิเป็นประธานที่ปรึกษา ที่ปรึกษา หรือคณะที่ปรึกษาของนายกรัฐมนตรี หรือเป็นคณะกรรมการเพื่อปฏิบัติราชการใด ๆ และกำหนดอัตราเบี้ยประชุมหรือค่าตอบแทนให้แก่ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้ง
 - (๗) แต่งตั้งข้าราชการการเมืองให้ปฏิบัติราชการในสำนักนายกรัฐมนตรี
 - (๘) วางระเบียบปฏิบัติราชการเพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปโดยรวดเร็วและมีประสิทธิภาพเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น
- ระเบียบตาม (๘) เมื่อคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบแล้ว ให้ใช้บังคับได้
- ตามมาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔
- (๙) ดำเนินการอื่น ๆ ในการปฏิบัติตามนโยบาย

✓ เป็นรัฐมนตรีว่าการสำนักนายกรัฐมนตรี

นอกจากเป็นหัวหน้ารัฐบาลแล้ว นายกรัฐมนตรียังมีฐานะเป็นรัฐมนตรีว่าการสำนักนายกรัฐมนตรีอีกด้วย ในการนี้ นายกรัฐมนตรีอาจมอบให้รองนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีปฏิบัติราชการแทนได้

✓ เป็นประธานกรรมการในคณะกรรมการต่าง ๆ ที่มีความสำคัญ

นอกจากเป็นหัวหน้ารัฐบาลแล้ว กฎหมาย และระเบียบ ตลอดจนมติคณะรัฐมนตรียังกำหนดให้นายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการในคณะกรรมการต่าง ๆ ที่มีความสำคัญของประเทศอีกด้วย เช่น ประธานกรรมการในคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ คณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ เป็นต้น

อำนาจหน้าที่ของรองนายกรัฐมนตรี

ตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีไม่ได้มีกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แต่มีปรากฏอยู่ในกฎหมายอื่น เช่น กฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการการเมือง การตั้งรองนายกรัฐมนตรี แสดงว่านายกรัฐมนตรีประสงค์จะมอบหมายหรือแบ่งเบาภาระงานในอำนาจหน้าที่ให้ อำนาจหน้าที่ของรองนายกรัฐมนตรีจึงเป็นไปตามที่นายกรัฐมนตรีมอบหมาย ทั้งนี้ ตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีอาจจะมีตำแหน่งเดียวหรือหลายตำแหน่งก็ได้

อำนาจหน้าที่ของรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี

เนื่องจากพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้บัญญัติอำนาจหน้าที่ของสำนักนายกรัฐมนตรีไว้อย่างกว้างขวาง อีกทั้งยังมีส่วนราชการตลอดจนรัฐวิสาหกิจในสังกัดกับส่วนราชการที่ไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทั่ง แต่อยู่ในบังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรีหลายแห่ง ดังนั้น กฎหมายดังกล่าวจึงกำหนดให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจมอบหมายให้รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นผู้สั่งและปฏิบัติราชการแทนได้ ดังนั้น รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีจึงเป็นรัฐมนตรีที่มีอำนาจหน้าที่ต่าง ๆ ตามที่นายกรัฐมนตรีจะมอบหมาย

อำนาจหน้าที่ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวง

มีอำนาจหน้าที่บังคับบัญชาข้าราชการ กำหนดนโยบายของกระทรวงให้สอดคล้องกับนโยบายที่คณะรัฐมนตรีกำหนด อนุมัติและรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของกระทรวงนั้น ๆ นอกจากนี้ยังมีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมายซึ่งบัญญัติให้อำนาจไว้โดยเฉพาะ และมีหน้าที่ความรับผิดชอบในทางการเมือง คือ การบริหารราชการแผ่นดินร่วมกับรัฐมนตรีอื่น ๆ และรับผิดชอบต่อสภาผู้แทนราษฎรในหน้าที่ของตน

อำนาจหน้าที่ของรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง

มีอำนาจหน้าที่ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมอบหมาย และในกรณีที่ไม่มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงหรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง จะเป็นผู้รักษาราชการแทน แต่หากมีรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงหลายคน คณะรัฐมนตรีจะเป็นผู้มอบหมายให้รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคนใดคนหนึ่งเป็นผู้รักษาราชการแทน

ตามมาตรา ๒๐ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๕ และมาตรา ๔๒ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔

สิ่งที่ต้องทราบ

กรณีที่กระทรวงใดไม่มีรัฐมนตรีช่วยว่าการ คณะรัฐมนตรีจะเป็นผู้มอบหมายให้รองนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่งเป็นผู้รักษาราชการแทน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงนั้น ๆ ก็ได้

๑.๘

หลักปฏิบัติร่วมกันของคณะรัฐมนตรี

โดยที่คณะรัฐมนตรีจะต้องรับผิดชอบร่วมกันต่อรัฐสภาในนโยบายทั่วไปของคณะรัฐมนตรี และต้องรับผิดชอบร่วมกันในการบริหารราชการแผ่นดิน ดังนั้น คณะรัฐมนตรีทุกคณะที่ผ่านมาจึงได้กำหนดแนวปฏิบัติร่วมกันไว้ ดังนี้

- ✓ ในการประชุมคณะรัฐมนตรี รัฐมนตรีอาจมีความคิดเห็นแตกต่างกันได้ แต่เมื่อปรากฏผลยุติออกมาเป็นมติคณะรัฐมนตรีแล้ว มตินั้นย่อมผูกพันรัฐมนตรีทุกคน ดังนั้นจึงเป็นที่มุ่งหวังว่า รัฐมนตรีทุกคนจะแสดงการสนับสนุนมติดังกล่าวต่อสาธารณชน
- ✓ รัฐมนตรีพึงหลีกเลี่ยงการวิพากษ์วิจารณ์ รับเชิญไปบรรยายหรือให้ความเห็นในที่สาธารณะเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินที่อยู่นอกเหนืออำนาจหน้าที่ของตน เพราะอาจนำไปสู่การขัดแย้งสาธารณะกับรัฐมนตรีที่มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารราชการในส่วนนั้น ๆ โดยตรง
- ✓ รัฐมนตรีพึงหลีกเลี่ยงการให้ข่าวหรือวิพากษ์วิจารณ์เรื่องที่อยู่ระหว่างการนำเสนอคณะรัฐมนตรี หรือเรื่องที่กำลังจะนำเสนอต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อไม่ให้กระทบต่อความเป็นอิสระของการตัดสินใจของคณะรัฐมนตรี ป้องกันผลที่จะเกิดขึ้นกับรัฐมนตรีนั้น และการเกิดปัญหาข้อโต้แย้งถึงความมีเอกภาพของคณะรัฐมนตรี กรณีที่มติคณะรัฐมนตรีในเรื่องนั้นมีได้เป็นไปตามความเห็นที่รัฐมนตรีนั้นได้ให้ความเห็นไว้ในที่สาธารณะแล้ว
- ✓ การรักษาความลับในการประชุมคณะรัฐมนตรีและเอกสารการประชุมคณะรัฐมนตรี หลักปฏิบัติอันเป็นสากลถือว่าการอภิปรายในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีถือเป็นความลับที่ไม่พึงเปิดเผย เนื่องจากการอภิปรายดังกล่าวเป็นหัวใจสำคัญที่จะสนับสนุนหลักความรับผิดชอบร่วมกันของคณะรัฐมนตรี หากถูกเปิดเผยย่อมกระทบต่อความเป็นเอกภาพ และประสิทธิภาพในการพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ของคณะรัฐมนตรี เนื่องจากคณะรัฐมนตรีเป็นองค์กรสูงสุดทางบริหาร การนำข้อมูลต่าง ๆ เสนอต่อคณะรัฐมนตรีจึงต้องจัดทำอย่างละเอียดทุกแง่มุม ซึ่งจะมีทั้งเรื่องเกี่ยวกับความมั่นคง เศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เอกสารการประชุมคณะรัฐมนตรีจึงมีความสำคัญและถือเป็นความลับ ซึ่งเมื่อเปิดเผยแล้วอาจจะมีผลกระทบเป็นวงกว้าง แนวปฏิบัติจึงสมควรเป็นไปตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๑๗ และระเบียบว่าด้วยการรักษาความลับของทางราชการ พ.ศ. ๒๕๔๔ อย่างเคร่งครัด ยกเว้นกรณีที่คณะรัฐมนตรีมีมติให้เปิดเผย เช่น มีการถ่ายทอดวิทยุ/โทรทัศน์ เป็นต้น

๑.๙

การพ้นจากตำแหน่งของคณะรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรี

การพ้นจากตำแหน่งของคณะรัฐมนตรีทั้งคณะ (มาตรา ๑๘๐)

คณะรัฐมนตรีทั้งคณะพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

- ๑. ความเป็นรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรีสิ้นสุดลง
- ๒. อายุสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงหรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร
- ๓. คณะรัฐมนตรีลาออก

คณะรัฐมนตรีที่พ้นจากตำแหน่งต้องอยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อไป
จนกว่าคณะรัฐมนตรีชุดใหม่จะเข้ารับหน้าที่ (มาตรา ๑๘๑)

คณะรัฐมนตรีที่พ้นจากตำแหน่งเนื่องจากอายุสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงหรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๑๘๐ (๒) คณะรัฐมนตรีและรัฐมนตรีจะปฏิบัติหน้าที่ได้เท่าที่จำเป็น ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนด ดังต่อไปนี้

๑. ไม่กระทำการอันเป็นการใช้อำนาจแต่งตั้งหรือโยกย้ายข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ หรือพนักงานของหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือกิจการที่รัฐถือหุ้นใหญ่ หรือให้บุคคลดังกล่าวพ้นจากการปฏิบัติหน้าที่หรือพ้นจากตำแหน่ง หรือให้ผู้อื่นมาปฏิบัติหน้าที่แทน เว้นแต่จะได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการการเลือกตั้งก่อน

๒. ไม่กระทำการอันมีผลเป็นการอนุมัติให้ใช้จ่ายงบประมาณสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น เว้นแต่จะได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการการเลือกตั้งก่อน

๓. ไม่กระทำการอันมีผลเป็นการอนุมัติงานหรือโครงการ หรือมีผลเป็นการสร้างความผูกพันต่อคณะรัฐมนตรีชุดต่อไป

๔. ไม่ใช้ทรัพยากรของรัฐหรือบุคลากรของรัฐเพื่อกระทำการใดซึ่งจะมีผลต่อการเลือกตั้ง และไม่กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนข้อห้ามตามระเบียบที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

การพ้นจากตำแหน่งเฉพาะตัวรัฐมนตรี (มาตรา ๑๘๒)

- (๑) ตาย
- (๒) ลาออก
- (๓) ต้องคำพิพากษาให้จำคุก แม้คดีนั้นจะยังไม่ถึงที่สุดหรือมีการรอการลงโทษ เว้นแต่เป็นกรณีที่ดียังไม่ถึงที่สุดหรือมีการรอการลงโทษในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท ความผิดลหุโทษ หรือความผิดฐานหมิ่นประมาท
- (๔) สภาผู้แทนราษฎรมีมติไม่ไว้วางใจตามมาตรา ๑๕๘ หรือมาตรา ๑๕๙
- (๕) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๗๔
- (๖) มีพระบรมราชโองการให้พ้นจากความเป็นรัฐมนตรีตามมาตรา ๑๘๓
- (๗) กระทำการอันต้องห้ามตามมาตรา ๒๖๗ มาตรา ๒๖๘ หรือมาตรา ๒๖๙
- (๘) วุฒิสภามีมติตามมาตรา ๒๗๔ ให้ถอดถอนออกจากตำแหน่ง

นอกจาก (๑) ถึง (๘) แล้ว ความเป็นรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรีจะสิ้นสุดลงเมื่อดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกินกว่าแปดปีตามมาตรา ๑๗๑ วรรคสี่